

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI**

**Yerel Yönetimler İçin
KENTSEL TASARIM
REHBERİ**

ARALIK, 2021

Yerel Yönetimler İçin KENTSEL TASARIM REHBERİ

ARALIK, 2021

“Türk’e ev, bark olan her yer; sağlığın, temizliğin, modern kùltürün örneği olacaktır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

“Şehirleri çirkinleşmiş, ruhsuzlaşmış, fiziki ve manevi olarak yıkıma uğramış bir medeniyetin öne çıkma ihtimali yoktur.”

Recep Tayyip ERDOĞAN

“Tarihinde her zaman birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim şehirlerimiz, bugün de tarihi ve kültürel dokusuyla, geleceğe hitap eden şehircilik anlayışıyla tüm dünyaya örnek olacaktır.”

Murat KURUM

Önsöz

2017 yılında yapılan “Şehircilik Şurası Genel Kurulu” Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde ve katılımıyla sonuçlandırılmıştır. Şehircilik Şurası; şehircilikteki en temel sorunların masaya yatırıldığı ve bunlara ilişkin çözüm arayışlarının değerlendirildiği bir etkinlik olmuştur. “Şehircilikte Yeni Vizyon” teması ile düzenlenen Şehircilik Şurası’nın amacı; Türkiye’nin yeni şehirleşme vizyonunu, gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde katılımcı bir biçimde belirlemektir.

Şehircilikte yeni vizyonumuz; insan odaklı, doğal kaynaklarını koruyan, tarihi ve kültürel varlıkları gözetken, dönüşüm fırsatını değerlendirerek şehirlerimizi afetlere hazır hale getiren, yenilikçi ve özgün, katılımcı, şeffaf ve çözüm odaklı ilkeler üzerine inşa edilmiştir. Öncelik “şehirlerimizde kimlik ve kentsel tasarımıdır.” Şuranın ilk çalışmalarından biri de ‘Kentsel Tasarım Rehberi’dir.

Şehircilikteki yeni dönem planlama süreçlerinin kentsel tasarım ile birlikte konuşulacağı, mahalle, aile ve komşuluk kültürüne uygun kimlikli yerleşmeler için çalışmalarımıza hep birlikte başlayacağız.

Yaşadığımız dönüşümlere uyum sağlamaya ve yeniden yapılanmaya imkân tanıyan araçlardan biri de kentsel tasarım rehberleridir. Bu aracı en etkin biçimde kullanabilmek amacıyla, yerel dinamiklerimizden mümkün olduğunca yararlanılmalıdır.

Sadece bugünü değil, geçmişten gelen kültürel ve sosyal kimliği dikkate alıp geleceği de düşünerek, yaşanabilir ve kimlikli kentsel çevreler tasarlayabilmek temel hedefimizdir.

Bu doğrultuda Bakanlığımızca “Kentsel Tasarım Rehberlerinin Hazırlanması Projesi” ile her şehrin tarihi ve özgün mimari dokusu ile estetiğine uygun “kentsel tasarım rehberi” hazırlanmasına ilişkin genel çerçeveyi belirlemek, ülkemizde kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve uygulanmasına dair önerilerin geliştirilmesi için gerekli altyapının sağlanarak, ilgili idarelere “tasarım rehberi hazırlama yöntemi”nin öğretilmesini amaçlıyoruz.

Özellikle Belediyelerimizdeki kentsel tasarımla ilgili karar mekanizmalarının, proje hazırlama usullerinin ve uygulama tekniklerinin kentsel tasarım rehberleri dahilinde uygulanması ülkemiz planlama sisteminin gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Bakanlığımızın gündeme getirdiği, “Kentsel Tasarım Rehberlerinin Hazırlanması Projesi” yerel yönetimler için teknik yönden çok önemli kazanımlar sağlarken, yönetsel yönden de yerel yönetimlerin kentsel tasarım birimlerinin yapılandırılmasında yönlendirici destekleri de getirecektir.

Türkiye’de kamu eliyle ilk kez yayınlanan bu çalışmanın ortaya konmasında emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Y. Erdal KAYAPINAR
T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Mekânsal Planlama Genel Müdürü

Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi, kentsel tasarım rehberinin genel kurgusunun ve içeriğinin nasıl sunulacağını anlatmayı hedeflemektedir. Burada sunulan Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi, her yerleşim için genellenebilir bir kesinlik arz etmez, her rehberin hazırlandığı bağlamın ihtiyaçlarına göre ele alınması gereklidir.

© 2021, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Bu kitabın tüm yayın hakları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına aittir. Kitabın tamamı ya da bir bölümü hiçbir biçimde ticari amaçlı çoğaltılıp satılamaz. Bu kitapta yer alan hiçbir metin veya görsel, kaynak belirtilmediği müddetçe kullanılamaz.

Baskı ve Cilt

NY Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. - Ankara, Sertifika No: 50732

Ostim OSB Mahallesi 1250. Cadde No: 24 Yenimahalle - Ankara

Tel: +90 (533) 591 86 17

ISBN: 978-625-7076-26-5

Birinci Baskı, Aralık 2021

İÇİNDEKİLER

1. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN KURGUSU	1
1.1. KENTSEL TASARIM REHBERİ GENEL YAKLAŞIMI.....	2
1.2. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN AMACI VE İLKELERİ.....	3
1.3. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN AŞAMALARI.....	4
2. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN İÇERİĞİ	7
2.1. KENT ATLASI-KENT BİLGİSİ.....	8
2.1.1.Yeri/Yerleşimi Anlamak.....	8
2.1.2.Kentsel Tasarım Rehberine Yön Vermek.....	9
2.1.3.Sözlük.....	9
2.2. KENTSEL TASARIM STRATEJİSİ (ŞEMA- BELGE)	10
2.2.1.Yerleşime Özgü Sorunlar Ve Potansiyeller	10
2.2.2.Yerleşime Özgü Tasarım Politikaları	10
2.2.3.Kentsel Tasarım Şemaları	11
2.3. REHBER ÖNERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	13
3. SONUÇ YERİNE	15

1.

KENTSEL TASARIM REHBERİNİN KURGUSU

Bu bölümde yerel yönetimler tarafından hazırlanacak/hazırlattırılacak Kentsel Tasarım Rehberlerinin nasıl kurgulanması gerektiği üç başlık altında ele alınarak açıklanmıştır.

- Kentsel Tasarım Rehberi Genel Yaklaşımı
- Kentsel Tasarım Rehberinin Amacı ve İlkeleri
- Kentsel Tasarım Rehberinin Aşamaları

1.1. KENTSEL TASARIM REHBERİ GENEL YAKLAŞIMI

Kentsel Tasarım Rehberi, merkezi veya yerel yönetimler tarafından, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği kapsamında, bir yerleşmenin; mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini sağlamak amacıyla, mekânsal planlama sistematigi içerisinde uygulamaya yönelik kılavuz ve tavsiye niteliğinde kararları içerecek şekilde hazırlanır.

Bu Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi ile Kentsel Tasarım Rehberinin yerel katılımı birlikte yere özgü bilgilerin derlenmesi ve evrensel ilkelerle birlikte değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda Kentsel Tasarım Rehberinin;

- Hangi aşamada/ ne zaman gerekli olacağı,
- Konusu ve kapsamının ne olacağı,
- Ölçek ve çalışma alanına göre hangi detayları kapsayacağı,
- Hangi bilgileri ve hangi analizleri içereceği,
- Tasarım dilinin (standartların, gösterimlerin, ...) nasıl olacağı,
- Mevzuat ve imar planları ile nasıl ilişki kuracağı,
- Süreç yönetimine ilişkin araçların neler olabileceği,

hususları dikkate alınarak hazırlanır.

Kentsel Tasarım Rehberinin hazırlanması sürecine başlamadan önce İdare,

- Kente/Bölgeye dair bir ön değerlendirme yapar,
- Rehberin amaçlarını ve hedeflerini saptar,
- Hangi konularda teknik rehberlik geliştirilmesi istendiğini tarifler,
- Alanın koşul, kısıtlama ve fırsat gibi değişkenlerini belirler,
- Rehberi uygulama ve denetlemekle sorumlu paydaşlar ile görüşmeler ve atölye çalışmaları yaparak çalışılan alana ilişkin kamuoyunun görüşlerini derler.

1.2. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN AMACI VE İLKELERİ

Kentsel Tasarım Rehberi, mekâna anlam ve kimlik kazandırmayı, var olan kimliğini korumayı, yaşam kalitesini artırmayı, estetik ve sanat değerini yükseltmeyi hedefler. Bu kapsamda kentsel tasarım rehberi mekânın niteliğine ve kurgusuna dair ilkeleri: görsel ve metinsel bir dil aracılığı ile yönlendiren dokümandır.

Kentsel Tasarım Rehberi; uygulayıcılar ile yerel yönetimler arasında tasarım ve uygulama esnasında oluşabilecek tartışmalara yardımcı olabilecek ve taraflara yol gösterici alternatifler sunabilecek bir belge olarak hazırlanır.

Rehberin içeriği ilgili olduğu yerleşimin gereksinimleri ve olanaklarına göre kurgulanmalıdır. Rehberin temel amacı tasarım süreçlerine ilişkin yönlendirici ilkeler sunmaktır. Bu kapsamda rehber önerileri imar mevzuatını tamamlayıcı nitelikte ele alınmalıdır.

Kentsel Tasarım Rehberinde:

- Yerel karakter ve kimlik vurgulanmalı,
- Tarihi ve kültürel süreklilik korunmalı,
- Mekân kalitesi arttırılmalı,
- İnsan odaklı ulaşım yaklaşımı benimsenmeli ve erişebilirlik sağlanmalı,
- Mekânın okunması ve kolay algılanması sağlanmalı,
- Mekânın sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimlere karşı adaptasyon yeteneğinin yüksek olması sağlanmalı,
- Karma kullanımlar dikkate alınmalı,
- Sürdürülebilir ve ekolojik yaklaşımlar içermelidir.

1.3. KENTSEL TASARIM REHBERİNİN AŞAMALARI

Kentsel Tasarım Rehberinde, analiz aşamasında ortaya konulan yere özgü tespitler, evrensel tasarım ilkeleri gözetilerek belirlenen politika, strateji ve eylemler, geliştirilen hedefler, izlemeyi kolaylaştırıcı araçlar kullanılmalıdır. Rehberin anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği için basit bir kurguya sahip olması gerekmektedir.

Kentsel Tasarım Rehberinin elde edilmesine ilişkin süreç, beş aşamadan oluşur:⁽¹⁾

1. Hazırlık ve Vizyon

- Hazırlık Çalışması
 - o Proje konusunun tanımlanması,
 - o Kentsel tasarım hedef ve sınırlarının belirlenmesi,
 - o Alana ilişkin sorunlar ve stratejilerin tanımlanması,
 - o Proje ekip halkalarının oluşturulması, ekip ve danışmanların seçimi,
 - o Proje yönetim planının oluşturulması,
 - o Paydaşlarla iletişim ve katılımlarının sağlanması.
- Vizyon Geliştirme
Tasarımı yönlendirecek hedefe yönelik analizler, çalışmalar ve stratejiler
- Atölye Stratejileri Geliştirme
Ne kadar süreceği, nasıl bir altyapı sağlanacağı, nasıl duyurulacağı, sonuçların nasıl raporlanacağı, sorumluluğun nasıl kurgulanacağı vb.
- Kentsel Tasarım ve Planlama Ortak Vizyonun Test Edilişi
Mekân analizi verileri, sorun çözümü ve tasarım önerileri vb.
- Tasarım Aşaması Süreci
Vizyon mekânla buluşturulmalı,
Model kurulmalı ve seçenekler belirlenmeli,
Uygulamaya yönelik model test edilmeli,
Test aşamasında paydaşların görüşü dikkate alınmalı,
Üç boyutlu kentsel tasarım konsept şema önerisi ve kentsel tasarım çerçevesi hazırlanmalı,
Kentsel tasarım araçları ortaya konularak analizler detaylandırılmalı

1 Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlama El Kitabı
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kt-rehber--hazirlama-el-k-tabi-kasim-2017-20180322122217.pdf>

2. Bağlam ve Analizler

- Toplum Yapısı
 - o Yerel Toplumsal Dinamikler
 - o Yerel Toplumsal Konular (Toplumsal profil ve Yerel politikalar)
- Bölgesel Kimlik Ve Yerel Karakter
 - o Bölgesel Kimlik
 - o Çevresel Bağlam
 - o Yerel Karakteristikler
 - o Yerel Morfoloji
 - o Doğal Özellikler
 - o Sosyo-Ekonomik Profil
- Detay Analizleri
 - o Özgün Alanlar
 - o Kamusal Mekân ve Sokak
 - o Yapılanma Dokusu ve Mekân İlişkisi
 - o Kullanım ve Eylemler
 - o Görsel Analizler
 - o Doğa ve Peyzaj Analizleri
- Sürdürülebilirlik
İklim değişikliği, nüfus artışı, altyapı eksiklikleri gibi sorunlar sürdürülebilir yaklaşımlar ve yaşanabilirlik ilkelerine yanıt verebilen mekânlar

3. Kentsel Yapılanma

- Kent İmajı
 - o Nirengi
 - o Silüet
 - o Bakı
 - o Odak Noktaları
 - o Sokak Dokusu
 - o Sınırlar ve Kenarlar
 - o Geçiş Bölgeleri ve Etekler
- Baęlantılar
Kentsel bağlantılar; kentte yürüme, bisiklet, toplu taşıma, sokaklar, trafik, otoparklar, altyapı ve hizmetlerden oluşmaktadır.
- Açık ve Yeşil alanlar
 - o Peyzaj ve Açık Alan
 - o Yeşil Sistem, Yeşil Yol ve Parklar
 - o Oyun Alanları
 - o Rekreasyon Alanları
 - o Mesire Alanları

- Karma İşlevler
 - o Kullanım Çeşitliliği
 - o Yarışmacı İşlevler

4. Mekân ve detaylar

- Kamusal Mekândaki Öğeler
- Mekân Tasarımına İlişkin Detaylar
 - o Yaşanabilirlik ve Canlılık
 - o Güvenli Mekanlar
 - o Çeşitlilik ve Esneklik
 - o Yoğunluk
 - o Kent Mobilyaları
 - o Kentsel Sanat
- Yapı tasarımına ilişkin detaylar
 - o Yapı – çevre - sokak ilişkisi
 - o Morfoloji ve Tipoloji,
 - o Mekân ölçeği
 - o Doğal ışık ve havalandırma
 - o Mimari kimlik ve detaylar
 - o Malzeme

5. Uygulama ve İzleme

- İzleme işini yürütecek olan sorumlu birimlerin belirlenmesi
- Kentsel bilgi sisteminin oluşturulması,
- Kentsel göstergelerin / ilkelerin tespit edilmesi,
- İzleme faaliyetleri ve raporlamalar,
- Değerlendirme çalışmaları ve raporlamalar,
- Kentsel mekânın performansının artırılmasına ilişkin önerilerin geliştirilmesi

İzleme ve değerlendirme aşamasında ortaya konulan olumlu ve olumsuz uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi sonucunda kentsel tasarım rehberinin revizyonu gerçekleştirilir.

2.

KENTSEL TASARIM REHBERİNİN İÇERİĞİ

Bu bölüm, Kentsel Tasarım Rehberinin nasıl hazırlanacağına odaklanır. Bu süreç üç aşama altında gruplanabilir:

- Kent Atlası-Kent Bilgisi
- Kentsel Tasarım Stratejisi (Şema / Belge)
- Kentsel Tasarım Rehberi

Ayrıca Kentsel Tasarım Rehberinin ölçeği ve konusu bağlamında bazı ek çalışmalar yapılabilir.

Tasarımı yönlendirecek veriler yerleşmenin veya mekânın gelişimi için üretilen fikirlerin bir parçası olarak hazırlanmalı, konunun ve yerin özgünlüğü de dikkate alınarak net, okunaklı ve yenilikçi bir yöntemle ifade edilmelidir. Veriler, karar oluşumuna katkıda bulunmak isteyen herkesin kullanabileceği, akılda kalıcı bir şekilde sunulmalıdır.

2.1. KENT ATLASI-KENT BİLGİSİ

Kentsel Tasarım Rehberi çalışmasının başlangıç kısmını oluşturan Kent Atlası - Kent Bilgisi aşamasında; tasarım kararlarına altlık oluşturacak temel araştırma ve inceleme verileri toplanarak tüm bilgilerin sistematik harita ve veri tabanları ile veri analizi yapılır, plan kararları kapsamında yere özgü olarak değerlendirilir.

Rehberin ölçeği ve içeriğine bağlı sentez haritaları üretilir. Kentte bütünlük arz eden alanlar, bölgesel/kent kimliği ve yerel karakter tespit edilir, alana ilişkin sorunlar ve potansiyeller tanımlanarak rehberin kapsamı, konusu, hedef ve sınırları belirlenir. Yere özgü kimlik ve özgünlük bağlamı bu aşamada tanımlanır. Analizler üzerinden, paydaşlar ve yerel idare ile gerçekleştirilecek toplantılarla sürece katılım sağlanır, görüş ve öneriler alınır.

Kent Atlası-Kent Bilgisi yeri/yerleşimi anlamak, kentsel tasarım rehberine yöne vermek ve sözlük başlıkları altında ele alınabilir.

2.1.1. Yeri/Yerleşimi Anlamak

Bir yerin karakterini anlamak kentsel tasarım rehberleri için vazgeçilmez bir bileşendir. Sosyal, kültürel ve ekonomik analizler yerin mevcut yapısının ve gelişiminin nasıl etkilendiğini anlamaya yardımcı olur.

Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanacak yer/yerleşme ve yakın çevresinin tarih içinde mekânsal gelişimi, mevcut durumu, sahip olduğu doğal/kültürel varlıklar vb. analizleri yapılarak;

- Doğal Bağlam, (Coğrafya, Jeomorfolojik Yapı, Su Kaynakları /Yüzeyleri, Bitki Örtüsü / Biyolojik Yapı, İklim Ve Hava Koşulları, Jeoloji, Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sit Alanları vb.)
- Fiziksel Bağlam, (Kent Morfolojisi ve Kentsel Arazi Kullanımları, Ulaşım -Ulaşım Ağı, Teknik Altyapı, Mimari Tipoloji, Yeşil ve Açık Alan Tipolojisi, Dere Boyu Tipolojisi, Sokak Tipolojisi, Tarihi Sit Alanları ve Taşınmaz Kültür Varlıkları vb.)
- Sosyal Bağlam (İdari Yapı-Sınırlar, Demografik Yapı-Nüfus, Ekonomik Sektörler, Toplumsal Hizmetler, Bağ Kültürü, Sosyal yaşam Kültürü vb.)
- Kentsel Gelişim ve Planlama - Tasarım Bağlamı (Kentsel/ Mekânsal Gelişim ve Planlama Tarihi, Yürürlükteki Planlar, Kentsel Projeler: Projelendirilmiş ve Uygulaması Devam Eden Projeler vb.)

gibi başlıklar altında yerleşmeye ilişkin özgün değerler ve temel bilgiye ulaşmak için yapılacak araştırmanın konuları saptanır.

Çalışma alanı içinde veya yakın çevresinde yere özgü korunması gerekli görülen silüet ve görünümlere ilişkin tespitler ile oluşan değerlerin yitirilmemesi için alınması gereken önlemler bu bölümde ele alınarak değerlendirilebilir.

Yerleşmede yaşayan nüfusun gelenekleri, görenekleri, üretim teknikleri gibi somut olmayan miras öğeleri ve mekânsal etkileri/izleri, mekânsal veri, doku, silüet, kimlik oluşturan kültürel öğeler (bağ kültürü, yayla kültürü, çeşme/ cami odakları vb.), kent kültürü ve toplumun ortak belleğine ilişkin elde edilen bilgiler bu bölümde ele alınır.

Yazılı bilgiler mümkün olduğunca görsellerle desteklenmelidir. Haritalar bu bölümün temel görsellerini oluştururken, güncel ve tarihsel süreci anlatan, kurumsal ve yerel kaynaklar ile yayınlardan elde edilen veriler, fotoğraflar (güncel/eski tarihli), çizimler, eskizler de bilgileri destekleyecek biçimde yer alır.

2.1.2. Kentsel Tasarım Rehberine Yön Vermek

Bu aşamada analiz sürecinde toplanan bilgiler, kentsel tasarım rehberine girdi olacak şekilde yorumlanarak bir sentez çalışması yapılır. Bununla birlikte yerleşmede bütünlük arz eden alanlar, bölgesel/kent kimliği ve yerel karakter tespit edilir. Çalışma alanı kapsamında derlenen mevcut durum bilgileri ve ortaya konulan sentez sonuçlarının Kentsel Tasarım Rehberi çalışmasında kullanımını kolaylaştırmak üzere, yasal kısıtları da dikkate alınarak bir karakter bölgeleme çalışması yapılır. Bu bölgelemenin yapılmasındaki temel amaç karakter alanlarının barındırdıkları farklı mekânsal örüntü ve biçimlere yönelik tasarım kararlarını geliştirmektir.

Karakter alanlarının sınırları temel olarak doku karakteri; doluluk -boşluk, ada/ yapı tipolojisi, yapılaşmanın ölçeği, yoğunluğu, kullanım, erişilebilirlik, odaklanma, gruplaşma, örüntü düzeyleri üzerinden belirlenir. İmar planı, yapılaşma koşulları, arazi kullanım kararı, mülkiyet durumu ile kentsel dönüşüm/yenileme alanları, sit alanları vb. sınırlara ilişkin bilgiler de alanların tanımlanmasında dikkate alınır.

2.1.3. Sözlük

Kentsel Tasarım Rehberinin uygulayıcılar tarafından daha kolay anlaşılabilmesi ve dil birliği oluşması için her Rehberine özel bir Sözlük de çalışmada yer alabilir. Bu sözlük ile Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanan yere/yerleşmeye özgü olan kavramların yanı sıra, rehber çalışması bütününde kullanılan tüm kavramların ve dolayısıyla rehberin anlaşılabilirliğini güçlendirmek, uygulamayı kolaylaştırmak, uygulamada farklı algılamalardan kaynaklı çatışmayı engellemek amaçlanır.

2.2. KENTSEL TASARIM STRATEJİSİ (ŞEMA- BELGE)

Kentsel Tasarım Rehberi çalışmasının ikinci aşamasında, kimlikli ve özgün bir kentsel mekân gelişimini sağlayacak politika, hedef ve stratejiler üzerine odaklanılmalıdır. Nitelikli ve özgün bir kentsel tasarım oluşturmak amacıyla yerleşimin öncelikleri gözetilerek kentsel gelişimle ilgili eğilimler değerlendirilir ve uygulama öncelikleri belirlenir.

Yerleşmeye ilişkin Strateji Belgesi, kentsel tasarım çalışmaları yapılacak öncelikli bölgelerin tespit edilmesini ve bu alanlarda yapılacak uygulama süreçlerini tanımlayan bilgi ve şemaların hazırlanmasını da içerir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar kentsel tasarım stratejileri ve hedeflerinin belirlenmesinde bir kılavuz görevi görmeyen yanı sıra seçilen karakter alanlarının temsil edildiği kent dokuları/ odaklar için, kavramsal şemalar aracılığıyla tasarım çözümleri oluşturulur.

Strateji Belgesi/Şeması Kentsel Tasarım Rehberi için altlık oluşturur.

Strateji Belgesi 3 bölümden oluşmaktadır.

2.2.1. Yerleşime Özgü Sorunlar Ve Potansiyeller

Yerleşime Özgü Sorunlar ve Değerler/Fırsatlar/Potansiyeller, yerleşmenin sahip olduğu nitelikler ve çalışılan alanın konumuna bağlı olarak yere özgü farklılaşmakla birlikte, asgari olarak aşağıdaki başlıklarda ele alınabilir:

- Ulaşım (erişilebilirlik, güvenlik, sınırlayıcı ulaşım altyapısı vb.)
- Kentsel kullanım (çeşitlilik, kent merkezi/alt merkez, konut, turizm vb.),
- Sosyal yapı/mekân (kamusallık, bütünleşme, kimlik, sosyo-ekonomik yapı vb.),
- Doğal yapı (jeomorfolojik yapı, peyzaj, özgünlük, çeşitlilik vb.)
- Doku/yapı stoku (yapı kimliği, yoğunluk, dönüşüm, yapı niteliği/ kalitesi vb.)

2.2.2. Yerleşime Özgü Tasarım Politikaları

Bu kısımda Kent Atlasında elde edilen veriler ve Strateji Belgesinde belirlenen hedefler doğrultusunda tasarıma yön verecek politikalar açıklanır. Bu içeriğin de diğer içerikler gibi her durumda yere ve zamana özgü olması gerekmektedir.

Yerleşmenin özgünlükleri gözetilerek Kentsel Tasarım Rehberi için vizyon ve misyonların belirlenmesi, katılımcı yöntemler kullanılarak gerçekleştirilecektir.

Kentsel Tasarım Rehberi için yerleşmeye özgü belirlenen vizyona erişmek hedefler ve stratejiler bu aşamada tanımlanacaktır. Hedefler ve stratejiler listesi sorunlar ve fırsatlar başlığı altında ele alınan konuları çözümlenmek amacıyla oluşturulur ve uygulanacağı karakter alanları ile ilişkilendirilir.

Eylem Alanları; misyon, hedef ve stratejiler kapsamında kentsel alan içinde yapılması istenen, bir bütün olarak ve ayrıntılarıyla gelişmesi tasarlanacak tematik alanlardır. Kentsel alan içerisindeki eylem alanları kentin bağlamı (kentsel doku, erişim ağı, kamusal açık alanlar sistemi, yapı stoğu, yeşil alan örüntüsü, kıyı boyu, suriçi vb.) içerisinde tespit edilir. Her eylem alanı başlıklar ve açıklamalar halinde listelenir.

2.2.3. Kentsel Tasarım Şemaları

Yerleşime özgü kent politikaları ve kentsel tasarım yaklaşımları detaylandırılır ve bu bağlamda öncelikle Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanacak yere ilişkin Kentsel Tasarım Şeması oluşturulur. Yapılan analiz çalışmaları sonucu belirlenen karakter alanlarının temsil edildiği kent dokuları/odaklar için, kavramsal şemalar aracılığıyla stratejik yaklaşımlar geliştirilir. Geliştirilecek stratejiler önerildiği bölgenin özgün değerlerini koruyarak iyileştirirken, gelişim ve dönüşümün baskısıyla kimliğini kaybetmekte olan dokular üzerindeki baskıyı azaltacak önerileri de içermelidir.

Kentsel/Kırsal Odakların Tasarlanması, Alt Merkezlerin Tasarlanması, Dönüşümün ve Gelişimin Yönetilmesi ve Tasarlanması, Kentsel Arayüzlerin Tasarlanması, Caddelerin ve Sokakların Tasarlanması, Kamusal Akşların ve Odakların Tasarlanması, Yeşil Alan Sürekliliğinin Sağlanması ve Tasarlanması, Su Yollarının ve Kıyısının Tasarlanması, Doğa Koruma Alanlarının Yönetilmesi vb. yere özgü kavramsal stratejiler geliştirilebilir.

Yere özgü geliştirilen bu stratejilerin yerleşime özgü belirlenmiş hedefler ile etkileşimi ele alınarak değerlendirilir ve belirlenen stratejilerden hangilerinin hangi hedefleri gerçekleştirmek için araç haline geleceği belirtilir.

2.3. REHBER ÖNERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Kentsel Tasarım Rehberi, özgün kentsel çeşitliliğin korunması, yeşil bir kentsel gelişimin sağlanması, yürünebilir ve erişilebilir bir kent oluşturulması, kentsel bütünlüğün, sürdürülebilirliğin, esnekliğin ve dirençliğin sağlanmasına yardımcı olacak önerileri içermelidir. Kentsel Tasarım Rehberi, tematik ve/veya yere özgü olarak hazırlanabilir.

Rehber Bileşenleri;

Kent Dokusu ve Morfolojisine İlişkin Yaklaşımlar:

Fiziksel mekân ve onun bileşenlerine dair tasarım ilkeleri tanımlayabilmek için öncelikle kentsel dokunun morfolojik göstergelerini (bağlantısallık, bütünleşme, çeşitlilik ve kademelenme, dayanıklılık, esneklik, geçirgenlik, kapalılık–açıklık, süreklilik, ulaşılabilirlik, uyumluluk, yoğunluk, yönelim gibi) belirlemek gerekir.

Ulaşım ve Dolaşıma İlişkin Yaklaşımlar:

Bütünleşik ve dengeli kentsel ulaşım sisteminin kurulması, erişilebilirlik ve yürünebilirlik, eşitlikçilik, basit ve algılanabilir olma, güvenlik, verimlilik, uyumluluk, süreklilik, çeşitlilik temel ilkeleri dikkate alınmalıdır.

Taşıt yollarının şerit sayısı, şerit genişliği, refüj, kaldırım genişliği, cephe bölgesi, yürüme bölgesi, yaya geçişleri, bisiklet yolu konumu ve şerit genişliği, araç park alanı, toplu taşıma güzergah ve durakları, cephe arazi kullanımı belirlenir. Toplu taşımacılığın artırılması/ geliştirilmesi, toplu taşıma sistemlerinin çeşitliliğinin artırılması, yürünebilir, herkesin, istediği yere, yürüyerek ulaşabilme hakkının sağlanması, kesintisiz yaya dolaşımının sağlanması, kaldırım kullanımlarının yayalara bırakılması, cephelerin geçirgenliğinin artırılması, yaya üstünlüğünün sağlanması, yaya mekânlarının çeşitliliğinin artırılması, yaya mekanlarının güvenliğinin ve konforunun artırılması için kararlar üretilmelidir.

Yeşil Alanlara İlişkin Yaklaşımlar:

Kamusal açık alanların önemli bir bileşeni olan yeşil alan ve parklara ilişkin genel ilkeler yerleşime özgü yeşil alan tiplerine göre ele alınır. Erişilebilirlik, çok işlevli, çeşitli ve uyarlanabilir, kullanıcının konforu ve güvenliği, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi, üretken peyzaj, yeşili koruyarak artırmak, sosyal yaşamı güçlendirmek kavramları dikkate alınmalıdır.

Yapılara İlişkin Yaklaşımlar:

Tutarlılık, süreklilik, çeşitlilik, verimlilik, dayanıklılık, sürdürülebilirlik gibi ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ilkeler yapıların bulunduğu konuma ve işlevlerine göre oluşturulmuş kamusal mekânlar, ulaşım ve dolaşım ağlarına ilişkin bilgiler, yapının parsel içindeki konumu, komşu parsel ile ilişkisi, kütle biçimlenişi, çatılar, cephe sistemleri ve açıklıklar, açık alan bileşenleri, malzeme seçimi, müstemilat ve otoparklar vb. konular ile birlikte ele alınır.

Gerekmesi halinde çalışılan yerleşim özelinde kent, mahalle, sokak veya yapı adası ölçeğinde detaylı çalışmaları içeren tematik rehberler hazırlanabilir.

Kent Atlası - Kent Bilgisi

Yeri / Yerleşimi Anlamak

- Doğal Bağlam
- Fiziksel Bağlam
- Sosyal Bağlam
- Kentsel Gelişim ve Planlama-Tasarım Bağlamı

Kentsel Tasarım Rehberine Yön Vermek

- Sentez Çalışması
- Karakter Bölgeleme Çalışması
 - Doku Karakteri
 - Doluluk-Boşluk
 - Ada/Yapı Tipolojisi
 - Yapılaşmanın Ölçeği
 - Yoğunluğu
 - Kullanım
 - Erişilebilirlik
 - Odaklanma
 - Gruplaşma
 - Örüntü Düzeyleri

Sözlük Çalışması

Kentsel Tasarım Stratejisi (Şema - Belge)

Yerleşime Özgü Sorunlar ve Potansiyeller

Yerleşime Özgü Tasarım Politikaları

- Vizyon
- Misyonlar
- Hedefler
- Stratejiler
- Eylem Alanları

Rehber Önerilerinin Geliştirilmesi

Kentsel Tasarım Şemaları

Rehber Bileşenleri

- Kent Dokusu ve Morfolojisine İlişkin Yaklaşımlar
- Ulaşım ve Dolaşıma İlişkin Yaklaşımlar
- Yeşil Alanlara İlişkin Yaklaşımlar
- Yapılara İlişkin Yaklaşımlar

3.

SONUÇ YERİNE

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından destekleyici bir araç olması için hazırlanan Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi ile öğreten, dinamik/ üretken bir kentsel tasarım rehberinin genel kurgusunun tanımlanmasının yanı sıra ana başlıklar halinde içeriğinin nasıl sunulabileceği anlatılmaktadır. Bu kapsamda Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi, yerleşim merkezlerinde mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını desteklemek, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini sağlamak, kentsel tasarım uygulamalarının ülke genelinde tüm yerleşmelerimizde yaygınlaştırılmasını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi, kentsel tasarım rehberinin kurgusu ve kentsel tasarım rehberinin içeriğinin üretilmesi olmak üzere 2 (iki) ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kentsel tasarım rehberinin genel yaklaşımı, amaç ve ilkeleri ortaya konulmuş, rehber hazırlama aşamaları tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise kentsel tasarım rehberinin içeriği; kent atlası-kent bilgisi, kentsel tasarım stratejisi (şema/belge), rehber önerilerinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Kentsel Tasarım Rehberinin yerel katılımı birlikte yere özgü bilgilerin derlenmesi ve evrensel ilkelerle birlikte değerlendirilmesi sonucu oluşturulması hedeflenmektedir. Bu kapsamda Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberinin önemli hedeflerinden biri Kentsel Tasarım Rehberinde tek tipleşmeden kaçınılması, rehberin hazırlandığı yerleşmenin özgün niteliklerini gözeterek ve bağlamından uzaklaşmadan elde edilmesinin sağlanması olduğu unutulmamalıdır.

Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi; yönlendirici bir doküman olmasının yanı sıra kurumsal yapı içinde oluşturulacak ekip eliyle kentsel tasarım rehberi hazırlanmasına yönelik organizasyonlar için de yol haritası oluşturma amacını taşımaktadır. Diğer yandan Yerel Yönetimler İçin Kentsel Tasarım Rehberi salt kentsel tasarım rehberini hazırlayacak proje ekibi açısından değil, kentsel tasarım rehberini elde etmeyi ve uygulamayı amaçlayan idare açısından da “yol gösterici-öğreten” bir belge niteliğindedir.

Bu kitap, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.
ANKARA, Aralık 2021

